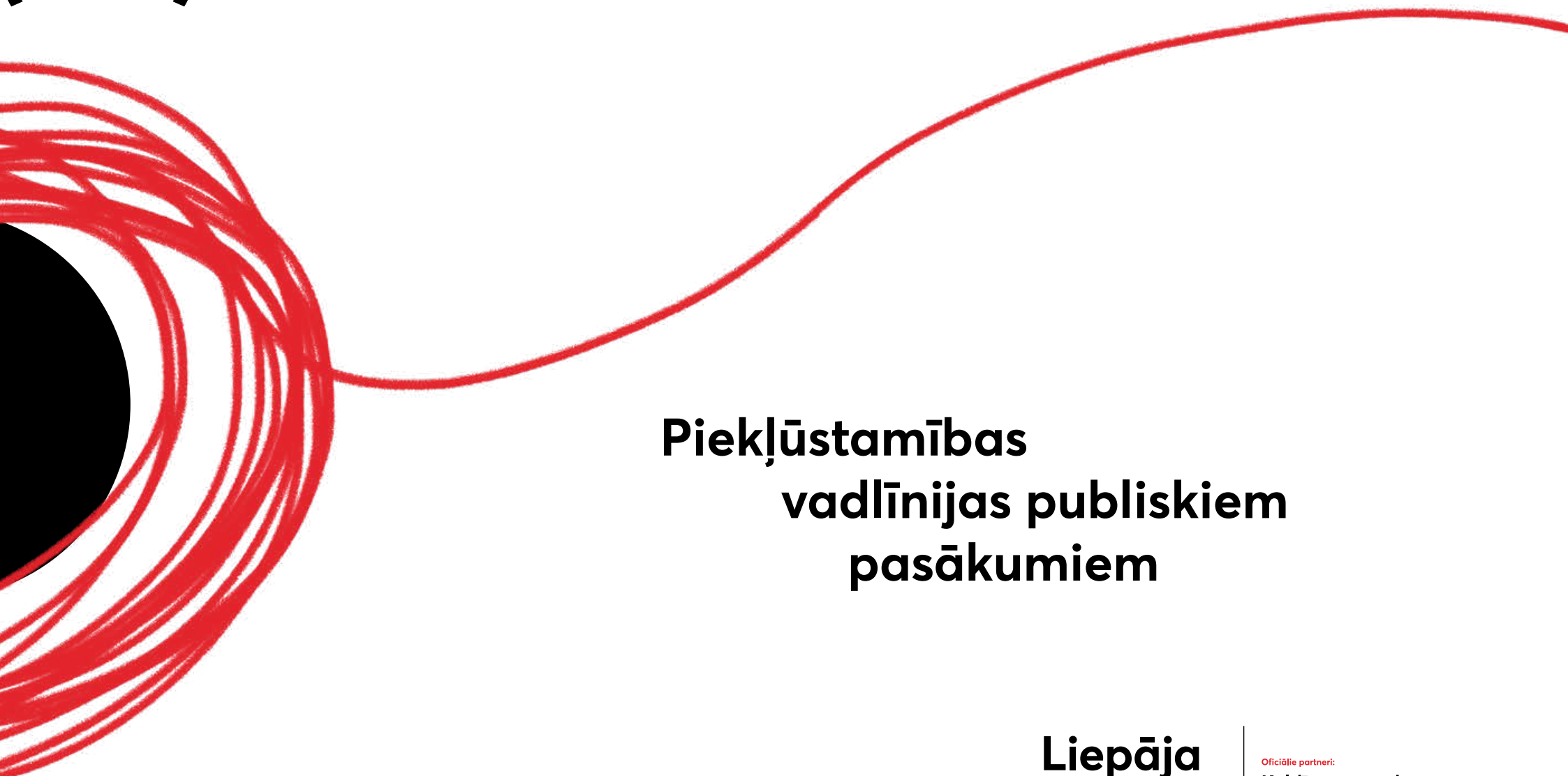

(ne)miers

Pieklūstamības vadlīnijas publiskiem pasākumiem

Liepāja
2027
Eiropas kultūras galvaspilsēta

Oficiālie partneri:

Kuldīgas novads
Dienvidkurzemes novads

Saturs

Ievads	4
Pieklūstamības risinājumu apraksts	6
Vispārējā pieklūstamības nodrošināšana publiskos pasākumos	6
Komunikācija.....	9
Transports un nokļūšana uz pasākumu.....	10
Pasākumi brīvā dabā	11
Pārvietošanās pasākuma teritorijā	11
Skatītāju vietas.....	12
Ērtības.....	13
Drošība	14
Pasākumi telpās	15
Ieeja	15
Pārvietošanās ceļi	16
Skatītāju vietas.....	17
Muzeji un izstādes.....	18
Ērtības.....	19
Drošība	19
Daži piemēri par tehnoloģiju izmantošanu muzejos	20

KontROLSaraksts	22
Iespējamie izdevumi, lai nodrošinātu pieklūstamību cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem	25
Pasākuma pieklūstamības nodrošinājuma apraksts	26
Papildus skaidrojoša informācija par pieklūstamības nodrošināšanas kritērijiem	27
Vispārējā pieklūstamības nodrošināšana publiskos pasākumos	27
Ārtelpu pasākumi.....	28
Pasākumi iekštelpās.....	29
Muzeji un izstādes	30
Piktogrammu skaidrojumi.....	31

Ievads

Liepāja kā Eiropas Kultūras galvaspilsēta 2027. gadā stājas izaicinājuma priekšā – **radīt kultūras pieredzi, kas pieejama ikvienam**. Šajā kontekstā Pieklūstamības vadlīnijas kļūst gan par praktisku rīku organizatoriem, gan par apliecinājumu, ka kultūra pilsētā tiek veidota visiem. Šis ceļvedis palīdzēs nodrošināt dažādus pasākumus un notikumus tā, lai tie nebūtu slēgti daļai sabiedrības, bet radītu platformu, kur **satikties un mijiedarboties cilvēkiem ar atšķirīgām vajadzībām, pieredzi un skatījumiem**.

Vadlīniju nozīme sniedzas tālāk par ikdienas organizatoriskiem izaicinājumiem – tās kalpo kā instruments "Liepājas 2027" ilgtermiņa mantojumam. **Pieklūstamības risinājumi, kas tiek ieviesti šodien, noderēs nākotnē, padarot pilsētas kultūras telpu, infrastruktūru un pasākumu pieredzi iekļaujošākas**. Tas savukārt veicina vietējo iedzīvotāju piederības sajūtu un citu valstu viesu uzticību, stiprina Liepājas tēlu kā atvērtai, empātiskai un uz nākotnes attīstību vērstai pilsētai, kas iemanto Eiropas kultūras un cilvēktiesību vērtības.

Ikvienam cilvēkam ir tiesības piedalīties sabiedriskajā un kultūras dzīvē – būt skatītājam teātrī, klausītājam koncertā, dalībniekam konferencē vai apmeklētājam festivālā. Šīs tiesības nedrīkst būt ierobežotas tāpēc, ka kādam ir invaliditāte vai funkcionāli traucējumi. Tādēļ pieklūstamība nav tikai fizisku barjeru noņemšana – tā ir cieņas, iekļaušanas un empātijas izpausme. Tā ir aktīva izvēle **vērtēt katru cilvēku kā līdzvērtīgu sabiedrības daļu**.

Pieklūstamības publiskiem pasākumiem vadlīnijas ir ceļvedis organizatoriem, lai saprotami, konkrēti un mērķtiecīgi ieviestu risinājumus, kas nodrošina iespēju **ikvienam būt klātesošam**, turklāt ne tikai fiziski, bet arī emocionāli un informatīvi. Tās balstās gan uz

starptautiskajām cilvēktiesību normām, gan Latvijas nacionālajiem tiesību aktiem un palīdz izprast, **kā dažādas vajadzības ietekmē dalību pasākumos**.

Tomēr realitātē ne vienmēr iespējams nodrošināt visus kritērijus ideāli – problēmas var radīt ierobežotas telpas, resursu trūkums vai laika apstākļi. Šeit sākas pats būtiskākais: **alternatīvu risinājumu nozīme**, jo pieklūstamības pamatvērtība nav tehniskums, bet gan vēlme meklēt risinājumus, pielāgoties un iekļaut.

Piemēram, ja nav iespējams nodrošināt zīmju valodas tulku, var izmantot **reāllaika subtitrus** vai **iepriekš sagatavotu rakstisku kopsavilkumu**. Ja nav iespējams uzstādīt indukcijas cilpu, vādzirdīgajiem var piedāvāt **bezvadu skaņas pastiprinātājus**. Ja nav iespējams izveidot klusuma telpu, var atrast **mierīgāku, mazāk kairinošu zonu**, kur personai uzturēties.

Svarīgākas par ideālu atbilstību vadlīnijām ir **rūpība un elastība**, ar kādu tiek meklēti risinājumi. Tad arī katrs pasākuma dalībnieks neatkarīgi no dzirdes, redzes, izziņas vai kustību spējām jūt, ka viņš ir **gaidīts, iekļauts un svarīgs**.

Tieši tā pieklūstamība top par tiltu starp dažādību un vienlīdzību – tā palīdz ne tikai izpildīt likumu, bet veido patiesi iekļaujošu sabiedrību, kurā **nav viens nav aizmirsts**.

Šīs vadlīnijas organizatoriem ļauj novērtēt un apzināt šķēršļus, kā arī rāda mērķi, uz kuru tiek ties, lai pasākums būti patiešām iekļaujošs.

Kā vadlīnijas izmantot?

Izmantojot vadlīnijas, svarīgi tās uztvert kā elastīgu instrumentu – tās nav stingrs normatīvs, bet gan atbalsts risinājumu meklēšanai. Pamatvērtība ir vēlme nodrošināt ikvienam iespēju piedalīties kultūras un sabiedriskajā dzīvē, pat ja sākotnējie apstākļi nav ideāli.

Pieklūstamības vadlīnijas ir praktisks rīks, ko var izmantot gan pasākuma plānošanā, gan norises laikā un pēc tā, tās paredzētas, lai identificētu šķēršļus, noteiktu pielāgojumus un izvērtētu sasniegtos rezultātus. Vadlīnijas noder pieklūstamības plānu izstrādei, kontrolsarakstu izmantošanai un skaidras komunikācijas nodrošināšanai apmeklētājiem. Tās noder arī pašvaldībām, piegādātājiem un partneriem, piemēram, iepirkumu specifikācijās vai personāla apmācībās, nodrošinot vienotu izpratni par iekļaujošu praksi, un palīdz īstenot ne tikai konkrētus pasākumus, bet arī veidot iekļaujošāku kultūras un sabiedrisko vidi ilgtermiņā.

Vadlīnijās iekļauts apraksts par iespējamiem izdevumiem, kurus ņemt vērā, plānojot pasākumu, kontrolsaraksts, kurā ikviens var aplūkot, kādi pieklūstamības risinājumi nepieciešami dažādām cilvēku grupām. Galvenā vadlīniju daļa atvēlēta aprakstam par pieklūstamības alternatīvām dažādu formātu kultūras pasākumos ar iespēju iepazīties ar detalizētu informāciju piezīmēs. Noslēgumā ikviens pasākumu organizators var iegūt pasākumu pieklūstamības anketu, kura noder plānošanai, nodrošinot pilnvērtīgu risinājumu ieviešanu un komunikāciju par tiem.

Pieklūstamības risinājumu apraksts

Vispārējā pieklūstamības nodrošināšana publiskos pasākumos

Pastāv noteikti pieklūstamības aspekti, kas ir jāievēro neatkarīgi no pasākuma mēroga, norises vietas vai formāta. Tie ir universāli principi, kas nodrošina vienlīdzīgas iespējas un novērš situācijas, kurās personas ar funkcionāliem traucējumiem tiek nepamatoti izslēgtas no līdzdalības.

Lai pieklūstamība būtu sistemātiska un atbilstu normatīvajām prasībām, turpmāk ir izklāstīti galvenie kritēriji, kurus ievērojot iespējams sarīkot pieklūstamu pasākumu. Šie kritēriji aptver gan fiziskās vides, gan informācijas un komunikācijas pieejamību, kā arī atbalsta mehānismus, kas nepieciešami cilvēku ar invaliditāti pilnvērtīgai dalībai.

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
1.	Visi paziņojumi par pasākumu vai tikšanos ietver pieklūstamības informāciju – ir norādīts, vai pasākums ir pieklūstams	 	Paziņojumos skaidri norādīts: - vai pasākuma norises vieta ir pieklūstama personām ar dažāda veida funkcionāliem traucējumiem (piemēram, pārvietošanās, redzes, dzirdes, kognitīviem); - kādas pieklūstamības iespējas ir nodrošinātas (piemēram, pieejams bezbarjeru ceļš, speciālās stāvvietas, labierīcības, indukcijas cilpas, tulkojumi zīmju valodā u.c.); - informācijas pieejamība alternatīvos formātos (piemēram, vieglajā valodā, audio formātā vai digitāli pieejamā formā); - vai tiek izmantoti potenciāli trigerējoši vizuālie vai skaņu efekti (piemēram, strauji gaismas zibšņi, negaidīti trokšņi), vardarbīgas vai seksuālas ainas; - pasākuma kontaktpersonas tālrunis/e-pasts, lai interesenti ar specifiskām vajadzībām varētu saņemt papildu informāciju vai pieteikt nepieciešamos atbalsta pasākumus (piemēram, asistenta pakalpojumu vai vietu rezervāciju).

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
2.	Ir nodrošinātas speciālās autostāvvietas		Speciālās autostāvvietas ir paredzētas transportlīdzekļiem, kurus izmanto personas ar invaliditāti, lai nodrošinātu ērtu un drošu piekļuvi ēkām un publiskām vietām. Speciālajām autostāvvietām jāparedz 10% no visām stāvvietām. Piekļuve ir nodrošināta bez šķēršļiem (ar pazeminātām apmalēm pie pārejas uz gājēju ceļu). Sīkāk skatīt šeit.
3.	Durvis atbilst pieklūstamības prasībām	 	Pieklūstamām durvīm jānodrošina brīva un ērta pārvietošanās personām ar dažādu veidu funkcionāliem traucējumiem, tostarp riteņkrēslu lietotājiem, personām ar pārvietošanās palīgīdzekļiem vai bērnu ratiņiem. Durvju atvēruma platumam jābūt vismaz 90 cm, lai nodrošinātu ērtu iebraukšanu un izbraukšanu.
4.	Uzbrauktuves/rampas	 	Saskaņā ar labās prakses piemēriem un normatīvajām vadlīnijām uzbrauktuves slīpumam nevajadzētu pārsniegt 8% (1:12), bet ideālā gadījumā – 5% (1:20), lai nodrošinātu tās lietošanu bez pārmērīgas piepūles. Minimālajam platumam jābūt vismaz 120 cm, lai būtu iespējama manevrēšana. Abās pusēs jābūt nepārtrauktām margām 85–90 cm augstumā, kas nodrošina atbalstu un sniedz drošību. Uzbrauktuves virsmai jābūt neslīdošai, īpaši mitros laikapstākļos; pārejām uz blakus esošo grīdu vai segumu jābūt gludām, bez izteiktām šķautnēm.
5.	Speciālās tualetes		Pasākumā, neskatoties uz apmeklētāju skaitu, jābūt speciālai tualetei. Jāpārlicinās, vai ceļš uz to ir bez barjerām un tā atrodas ne tālāk par 100 m no pasākuma. Gadījumos, kad speciālā tualete ir uz vietas, jāpārlicinās, vai tajā ir rokturi abās poda malās, manevrēšanas laukums pie poda vismaz 150 cm platumā, poda vienā vai abās malās ir vismaz 80 cm brīva vieta Vēlama izlietne ar iespēju pabraukt ar ratiņkrēslu zem tās.

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
6.	Ieeja ar suni pavadoni vai suni asistentu		Cilvēkiem ar invaliditāti ir tiesības apmeklēt publiskus pasākumus kopā ar suni asistentu vai suni pavadoni. Tie ir īpaši apmācīti dzīvnieki, kas palīdz cilvēkam orientēties, pārvietoties, kā arī brīdina par briesmām. Pasākumu organizētāji nedrīkst liegt ieeju vai prasīt papildu samaksu par šādu suni, jo tas nav mājdzīvnieks, bet palīgs, un šo tiesību ievērošanu aizsargā gan Latvijas likumi, gan ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām. Visam personālam jābūt informētam par tiesībām publiskos pasākumos cilvēkam būt kopā ar suni pavadoni vai asistentu. Suņa pavadona vai asistenta statusu apliecina Latvijas Lauksaimniecības datu centra izsniegta apliecība.
7.	Norādīti un pieklūstami evakuācijas ceļi un droši pulcēšanās punkti cilvēkiem ar atbalsta nepieciešamību	 	Skaidras norādes uz bezbarjeru evakuācijas ceļiem. Jāseko, lai šie ceļi ir brīvi no tehnikas un citiem šķēršļiem. Pulcēšanās punktiem jābūt viegli pieejamiem ar ratiņkrēslu, vēlamas kontrastējošas un taktilas norādes. Pulcēšanās vietām jābūt drošā attālumā no potenciāli bīstamām zonām, un tur jāparedz atbilstošs atbalsts ārkārtas situācijā.
8.	Norādes ir viegli saprotamas	 	Norādēm jābūt izvietotām redzamās, loģiskās vietās, piemēram, pie ieejām, krustpunktos un pie svarīgām funkciju zonām (piemēram, pie tualetēm, evakuācijas izejām, kases, informācijas centra). Sīkāk skatīt šeit.
9.	Personāls ir apmācīts	 	Personālam jāprot komunicēt ar cilvēkiem, kam ir invaliditāte vai funkcionāli traucējumi, kā arī jāprot viņiem palīdzēt.

Komunikācija

Lai visi cilvēki neatkarīgi no viņu funkcionālajām iespējām varētu pilnvērtīgi iesaistīties pasākumos, jānodrošina piekļuve dažādiem komunikācijas kanāliem un formātiem. Šī sadaļa apkopo svarīgākos nosacījumus, plānojot un organizējot pasākumus, lai komunikācija būtu pieejama ikvienam. Tas ietver gan tehniskos risinājumus (piemēram, mikrofonu, titru, audio apraksts), gan piekļuvi drukātajiem un digitālajiem materiāliem dažādos formātos. Būtiski ir arī nodrošināt asistējošus pakalpojumus un personas, piemēram, zīmju valodas tulkus vai suņus pavadoņus.

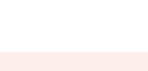
Pieejama komunikācija nav tikai tehniska prasība – tas ir priekšnoteikums vienlīdzīgai dalībai sabiedrībā. Atbildīga pieeja komunikācijas piekļūstamībai palīdz veidot vidi, kurā ikviens jūtas uzklauts, saprasts un iekļauts.

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
10.	Pieejams mikrofons		Ja pasākumā tiek izmantots mikrofons, tam jābūt bezvadu, lai to varētu lietot arī cilvēki, kas atrodas sēdus stāvoklī (piemēram, ratiņkrēslā). Ja paredzēta diskusija, kurā piedalās cilvēki ar kustību traucējumiem, vēlams galvas mikrofons.
11.	Ir nodrošināti titri videomateriāliem		Filmām un videomateriāliem ir titri, kas ļauj uztvert saturu cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem. Titri var tikt nodrošināti arī viedierīcē.
12.	Alternatīvie drukātie materiāli		Drukātie materiāli pēc pieprasījuma ir pieejami alternatīvos formātos – elektroniski, lielajā drukā (vismaz 18 pt fontā) vai Braila rakstā.
13.	Klausīšanās palīgierīces		Pasākumos ar 50 vai vairāk dalībniekiem ir nodrošinātas klausīšanās palīgierīces personām ar dzirdes traucējumiem (audio sistēmas). Vieta, kur pieejamas klausīšanās palīgierīces, ir skaidri apzīmēta ar atbilstošu piekļūstamības simbolu.
14.	Zīmju valodas tulks		Pasākumos ar 500 vai vairāk dalībniekiem, kā arī gadījumos, kad ir īpaši pieteikta zīmju tulka nepieciešamība, jānodrošina zīmju valodas tulkojums.
15.	Audio apraksts		Vizuālajiem materiāliem ir audio apraksts, lai informācija būtu pieejama arī personām ar redzes traucējumiem. Sīkāk skatīt šeit .

Transports un nokļūšana uz pasākumu

Lai ikvienam būtu iespēja ērti un patstāvīgi doties uz pasākumu, ir jādomā par pieklūstamības nodrošināšanu no sabiedriskā transporta vai autostāvvietas līdz pašai pasākuma vietai. Šī sadaļa apkopo būtiskus aspektus, par ko jādomā, nodrošinot pieejamu transporta infrastruktūru, stāvvietas un maršrutus. Aspekti ietver pieklūstama sabiedriskā transporta pieejamību, īpaši marķētas autostāvvietas, bezšķēršļu ceļu līdz ieejai, kā arī skaidri redzamu un visiem saprotamu norāžu sistēmu. Šie elementi palīdz novērst šķēršļus un ļauj cilvēkiem ar dažādu veidu funkcionāliem traucējumiem brīvi un droši sasniegt pasākuma norises vietu.

Transporta un piekļuves risinājumi ir būtiska iekļaujošas vides sastāvdaļa. Rūpīgi pārdomāts un labi izpildīts piekļūšanas maršruts apliecina cieņu pret apmeklētāju vajadzībām un veicina vienlīdzīgu līdzdalību pasākumos.

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
16.	Pasākums notiek netālu no pieklūstama sabiedriskā transporta, un ir norādīta informācija par sabiedrisko transportu	 	Pasākuma aprakstā ir jāiekļauj informācija par sabiedrisko transportu, norādot, vai tas ir pieklūstams un kādā attālumā atrodas pietura. Pieklūstams sabiedriskais transports ir transports, kas nodrošināts ar rampu vai pacelāju cilvēkiem ratiņkrēslā un īpašu vietu ratiņkrēslam.
17.	Nokļūšana līdz pasākuma vietai ir brīva un bez šķēršļiem, vēlams, lai tā būtu pieklūstama pa kopējo ceļu	 	Bezbarjeru ceļš uz pasākuma norises vietu nodrošina pilnvērtīgu, drošu un patstāvīgu piekļuvi visiem apmeklētājiem, tostarp personām ar funkcionāliem traucējumiem (piemēram, pārvietošanās, redzes, dzirdes vai kognitīviem traucējumiem), no tuvākā pieejamā transporta pieturas punkta vai stāvvietas līdz pasākuma vietai. Sīkāk skatīt šeit.
18.	Ir izveidota loģiska un labi redzama norāžu sistēma	 	Pieklūstama norāžu sistēma uz pasākumu nodrošina, ka visi apmeklētāji, tostarp personas ar dažādu veidu funkcionāliem traucējumiem, var viegli atrast un saprast ceļu uz pasākuma norises vietu. Sīkāk skatīt šeit.

Pasākumi brīvā dabā

Pasākumi brīvā dabā ir lieliska iespēja pulcēt plašu sabiedrības daļu un veicināt cilvēku līdzdalību dažādos kultūras, sporta vai kopienas notikumos. Tomēr, lai šādi pasākumi būtu patiesi iekļaujoši, ir rūpīgi jāsaplāno, kā nodrošināt pieklūstamību cilvēkiem ar dažādu veidu funkcionāliem traucējumiem.

Pasākumi ārpus telpām bieži vien notiek dabiskā vidē, parkos, laukumos vai citās publiskās vietās, kur ne vienmēr ir nodrošināta piemērota infrastruktūra. Tāpēc būtiska uzmanība jāpievērš seguma kvalitātei, pārvietošanās iespējām, sanitāro mezglu pieejamībai, kā arī skaidrai norāžu sistēmai un atbalsta personāla klātbūtnei. Papildus tam jāparedz, kā var izmantot palīgierīces, saņemt informāciju pieejamā formātā un nepieciešamības gadījumā pieteikt personalizētu atbalstu.

Labi plānots pasākums brīvā dabā nedrīkst izslēgt nevienu cilvēku tikai tādēļ, ka viņam ir redzes, dzirdes, pārvietošanās vai citi funkcionāli traucējumi. Pieklūstamība šādos pasākumos nav greznība vai papildu ērtība – tā ir pamattiesību ievērošana un cieņas apliecinājums visiem cilvēkiem, nodrošinot vienlīdzīgu iekļaušanos sabiedrībā.

Pārvietošanās pasākuma teritorijā

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
19.	Iespēja brīvi pārvietoties pasākuma teritorijā	 	Visā pasākuma teritorijā jāizvieto celiņi bez barjerām, to minimālais platums 1,5 m. Komunikāciju vadi ir pārklāti, tehnika atrodas ārpus skatītāju pārvietošanās ceļiem.
20.	Nodrošināts stingrs pārklājums skatītāju pārvietošanās ceļos vai izveidots pieklūstams ceļš cilvēkiem ar kustību traucējumiem	 	Pasākumos, kas norit brīvā dabā, jāparedz droša pārvietošanās cilvēkiem ar kustību traucējumiem. Smilšu, zāliena, nelīdzena bruģa vai nestabila seguma posmos nepieciešams izmantot pagaidu segumu.

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
21.	Bīstamās vietas ir norobežotas un apzīmētas ar brīdinājuma zīmēm	 	Lai nodrošinātu visiem apmeklētājiem, tostarp personām ar funkcionāliem traucējumiem drošu pārvietošanos un uzturēšanos pasākuma teritorijā, visas bīstamās vai potenciāli bīstamās zonas ir skaidri norobežotas un apzīmētas ar saprotamām brīdinājuma zīmēm. Sīkāk skatīt šeit .
22.	Žogi vai cita veida pūļa kontroles barjeras ir novietotas tā, lai nodrošinātu pieklūstamu maršrutu	 	Žogi vai pūļa kontroles barjeras ir izvietoti tā, lai netraucētu cilvēkiem ar invaliditāti pārvietoties un būtu nodrošināts nepārtraukts, pietiekami plats un no šķēršļiem brīvs maršruts.

Skatītāju vietas

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
23.	Ir paaugstināta platforma cilvēkiem ratiņkrēslā		Paaugstinātās platformas ar skaidri nodalītu un rezervētu vietu personām ratiņkrēslos un pavadoņiem (ar tiešu skatuves vai galveno notikumu zonas redzamību) tiek izmantotas pasākumos, kuros nav paredzētas sēdvietas. Platformām jābūt ar bezbarjeru piekļuvi, uzbrauktuvi vai pacelāju. Ratiņkrēsliem paredzētās platformas jānovieto tuvu evakuācijas ceļiem.
24.	Ir iespēja nomāt ratiņkrēslu vai soliņu		Lai nodrošinātu pasākuma pieejamību pēc iespējas plašākam cilvēku lokam, jāpadomā par nepieciešamību nomāt vai bez maksas saņemt lietošanā ratiņkrēslu vai pārnēsājamu soliņu. Šāda iespēja tiek piedāvāta pasākumos, kuros nav paredzētas sēdvietas. Sīkāk skatīt šeit .
25.	Ir speciālas vietas skatītājiem ratiņkrēslā		Speciālās vietas skatītājiem ratiņkrēslā jācenšas izvietot dažādās zonās ar dažādām cenu kategorijām (ne tikai perifērijā vai malā). Katram ratiņkrēsla lietotājam jāparedz iespēja būt ar pavadošo personu blakus vai ļoti tuvu. Sīkāk skatīt šeit .

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
26.	Ir paredzētas vietas pirmajās rindās cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem	 	Sēdvietas nedzirdīgiem un vājdzirdīgiem cilvēkiem ir pieejamas tuvu skatuvei, lai viņi varētu skaidri redzēt zīmju valodas tulku, kā arī viegli saskatītu runātāju un lasītu no lūpām. Vajadzības gadījumā šīs vietas ir iespējams rezervēt iepriekš. Ja pasākumā tiek nodrošināti subtitri vai citi vizuāli tulkošanas risinājumi, sēdvietas tiek izvietotas tā, lai tie būtu labi redzami. Ja nepieciešams, pieejami arī palīgrisinājumi, piemēram, indukcijas cilpas, kas palīdz uzlabot skaņas uztveri ar dzirdes aparātiem.

Ērtības

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
27.	Ēdināšanas zonas ir pieklūstamas	 	Ceļam uz ēdināšanas zonu jābūt bez barjerām. Galdi jānovieto tā, lai starp tiem būtu ne mazāk kā 90 cm brīvas vietas kustībai. Galdiem, vismaz daļai, jābūt 70–80 cm augstumā un 60 cm dziļumā, lai cilvēki ratiņkrēslā varētu ērti piebraukt un tos izmantot. Vēlams nodrošināt palīgu, ja cilvēks pats nevar atnest ēdienu.
28.	Pieklūstamas atpūtas vietas	 	Vismaz daļai sēdvietu jābūt ar roku balstiem, kas atvieglo piecelšanos cilvēkiem ar kustību traucējumiem un senioriem. Virsmai jābūt līdzenai, ne pārāk mīkstai. Jāplāno nojumes vai saulesargi, kas aizsargā no tiešiem saules stariem cilvēkus ar veselības riskiem (piemēram, cilvēki ar sirds slimībām, jutību pret karstumu, seniori).
29.	Nodrošinātas bērnu spēļu vietas	 	Vēlams plašākos pasākumos nodrošināt bērnu spēļu laukumus vai vietas bērnu aktivitātēm. Tām jābūt nodalītām no pārvietošanās ceļiem, vēlams noēnotām (vasarā). Šīs vietas var būt ar vai bez bērna atstāšanas iespējām. Ja spēļu vietā ir bērnu pieskatīšanas pakalpojums, tad personālam jābūt izglītotam par bērniem ar uzvedības traucējumiem vai invaliditāti. Nebūtu pieļaujams, ka tiek atteikts pakalpojums bērnam invaliditātes dēļ.

Drošība

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
30.	Pieejamas pirmās palīdzības vietas	 	Pirmās palīdzības punkti jāizvieto pieklūstamās vietās, nodrošinot piekļuvi cilvēkiem ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem. Norādēm uz tām jābūt skaidrām un viegli redzamām. Pirmās palīdzības punktos jābūt iespējai sazināties, izmantojot alternatīvus saziņas līdzekļus (SMS, Whatsapp, videozvans, utt.).
31.	Norobežotas klusuma zonas (sensorie atpūtas punkti) cilvēkiem ar sensorās pārslodzes risku (piemēram, cilvēkiem ar autismu)	 	Klusuma zonas palīdz cilvēkiem, kuriem nepieciešama īslaicīga atpūta no trokšņainas, pārpildītas vides. Šīm zonām jābūt pieklūstamām, norobežotām no trokšņiem un vizuāliem kairinājumiem, ar sēdvietām un zemu apgaismojumu. Jāizvieto skaidras norādes un jāinformē par šo zonu pieejamību pasākuma programmā.

Pasākumi telpās

Pasākumi, kas notiek iekštelpās, piemēram, konferences, semināri, koncerti, izstādes vai sanāksmes, sniedz labas iespējas kontrolēt vidi un nodrošināt vienlīdzīgu piekļuvi visiem dalībniekiem. Taču arī šādos pasākumos nepieciešama rūpīga plānošana, lai nodrošinātu, ka cilvēki ar dažādiem funkcionāliem traucējumiem var brīvi pārvietoties, uztvert informāciju, piedalīties diskusijās un justies ērti un droši.

Telpu pieklūstamība nozīmē ne tikai fizisko vidi, piemēram, ieejas bez sliekšņa, plašas ejas, liftus, pieejamas labierīcības, bet arī piekļūstamu informāciju, skaidru norāžu sistēmu, tehnisko aprīkojumu (mikrofoni, projekcijas, klausīšanās sistēmas) un iespēju saņemt atbalstu pēc vajadzības. Būtiski arī paredzēt individuālas sēdvietas, pietiekamu apgaismojumu, akustikas kvalitāti un drošības pasākumus, kas piemēroti dažādām vajadzībām.

Rūpējoties par piekļūstamību telpās, organizatori apliecina apzinātu vēlmi veidot iekļaujošu vidi, kurā ikviens var piedalīties neatkarīgi no viņa spējām vai vajadzībām. Tas nav tikai tehnisks vai formāls jautājums – tā ir sabiedrības vērtību atspoguļošana praksē.

Ieeja

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
32.	Ir piekļūstama ieeja		Piekļūstama ieeja ir tāda, kura ir vienā līmenī ar ietvi vai arī ir nodrošināta uzbrauktuve vai pacelājs. Durvju platums nav mazāks par 80 cm, un pirms durvīm ir vismaz 150 cm brīvs, horizontāls manevrēšanas laukums. Uzbrauktuves slīpums nepārsniedz 8% (vēlams 5%). Pie pacelāja ir informācija, kā izsaukt palīdzību. Ja ēkai ir vairākas ieejas, tad vismaz viena ir piekļūstama un uz to ir norādes. Nešana pa kāpnēm nav pieļaujama!
33.	Stikla durvis ir marķētas	 	Lai nodrošinātu vizuālu redzamību un novērstu sadursmes riskus, stikla durvīm un lieliem stikla paneļiem jābūt skaidri marķētiem redzamā augstumā. Šis kritērijs ir īpaši svarīgs cilvēkiem ar redzes traucējumiem, bet būtisks arī vispārējai apmeklētāju drošībai, jo caurspīdīgs stikls bez marķējuma bieži vien nav laikus pamanāms.
34.	Kāpnēm un sliekšņiem ir kontrastējošas brīdinājuma līnijas	 	Lai palīdzētu orientēties cilvēkiem ar redzes traucējumiem, kāpnēm un sliekšņiem jābūt aprīkoti ar kontrastējošām brīdinājuma līnijām. Šie vizuālie marķējumi palīdz uztvert augstuma maiņu un novērš kritienus un klupienus. Lai droša pārvietošanās būtu visiem lietotājiem, jo īpaši cilvēkiem ar redzes, kustību vai līdzsvara traucējumiem, kāpnēm jābūt no neslīdoša materiāla vai aprīkotām ar pretslīdes joslām, kas vienlaikus kalpo arī kā kontrastējošas brīdinājuma līnijas.

Pārvietošanās ceļi

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
35.	Telpās ir ērta pārvietošanās ikvienam	 	Ejas jāveido tā, lai pa tām būtu ērti pārvietoties arī cilvēkiem ratiņkrēslā, cilvēkiem ar staiguli, ar balto spieķi vai asistenta pavadībā. Sīkāk skatīt šeit .
36.	Ir taktilās vadulas uz zāli, informācijas punktu, tualeti, liftu un izeju	 	Taktilās vadulas (vadības līnijas) ir īpaši grīdas elementi ar taustāmu virsmu, kas ar pēdu vai spieķa palīdzību ļauj cilvēkam ar redzes traucējumiem uztvert virzienu, kurā pārvietoties. Vadulas parasti veido no kontrastējoša un nodilumizturīga materiāla ar lineāru rievotu (virzies) vai punktveida (STOP) rakstu. Sīkāk skatīt šeit .
37.	Ir loģiskas, saprotamas, labi redzamas norādes	 	Loģiskas norādes tiek izvietotas strukturēti, balstoties uz cilvēku loģisko uztveri par telpu un virzieniem. Norādes ir pie ieejām un krustpunktos. Tās atbilst faktiskajam telpas izkārtojumam, piemēram, ja norāde rāda pa kreisi, tad arī objekts reāli atrodas pa kreisi. Norādes tiek izvietotas tā, lai tās secīgi palīdz atrast galamērķus (piemēram, sākumā "Ieeja", pēc tam "Informācijas punkts", tad "Zāle»). Sīkāk skatīt šeit .
38.	Visi stāvi un līmeņi ir pieklūstami	 	Pārvietošanos starp stāviem nodrošina lifti vai pacelāji, starp dažādiem līmeņiem var būt uzbrauktuves. Sīkāk skatīt šeit .

Skatītāju vietas

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
39.	Ir nodrošinātas pieklūstamas vietas cilvēkiem ratiņkrēslā		Skatītāju zālē jānodrošina rezervētas zonas ratiņkrēsla lietotājiem, horizontāli un vertikāli izkaisītas zālē (vietas izmērs vienam ratiņkrēslam: 90 x 140 cm, pieejas platums: min. 90 cm). Šīm zonām jābūt pieejamām bez kāpnēm. Blakus jābūt asistenta vietai. Vietas vēlams izvietot tuvu pieklūstamam evakuācijas ceļam.
40.	Ir nodrošināts atbalsts cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem un nedzirdīgiem		Cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem ir svarīgi filmu subtitri. Īpaši noderīgi ir speciāli nedzirdīgiem cilvēkiem (SDH) rakstīti subtitri. Sīkāk skatīt šeit .
41.	Ir nodrošināts atbalsts cilvēkiem ar redzes traucējumiem un nedzirdīgiem		Vēlams izmantot filmas ar audio aprakstu. Vizuālajiem materiāliem ir audio apraksts, lai informācija būtu pieejama arī cilvēkiem ar redzes traucējumiem. Visiem materiāliem, kas saistīti ar pasākumu, jābūt pieejamiem ekrānlasītājam pieklūstamā elektroniskā formātā (fotogrāfijām vajadzētu paredzēt alternatīvu aprakstu). Viens no risinājumiem vājredzīgiem cilvēkiem ir pielāgotas sēdvietas, kas atrodas tuvāk skatuvei vai ekrāniem.

Muzeji un izstādes

Muzeju un izstāžu telpu pieklūstamībai jāpievērš īpaša uzmanība, jo atšķirībā no citiem pasākumiem cilvēki tās apmeklē individuāli un dažādos laikos – arī cilvēki ar invaliditāti var ierasties jebkurā brīdī, nevis noteiktā stundā. Tāpēc pieklūstamībai jābūt nodrošinātai pastāvīgi.

Tas ietver ne tikai fizisku piekļuvi ēkai un ekspozīcijām, bet arī skaidri saprotamu **informāciju un pieejamību dažādos formātos**, piemēram, ekspozīciju apraksti vieglajā valodā, Braila rakstā vai audio formātā; taktili materiāli cilvēkiem ar redzes traucējumiem; klausīšanās ierīces un zīmju valodas tulkojums cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem; pieklūstami maršruti un lifti starp stāviem; zinošs un atsaucīgs personāls.

Mūsdienu muzeji arvien biežāk izmanto **digitālās tehnoloģijas**, piemēram, interaktīvos ekrānus, mobilās lietotnes, virtuālās vai paplašinātās realitātes risinājumus, multimediju gidu vai sensorus. Šīs iespējas būtiski bagātina pieredzi, taču vienlaikus ir svarīgi nodrošināt, lai tās ir **pieejamas un izmantojamas arī cilvēkiem ar invaliditāti**. Tas nozīmē, ka saskarnēm jābūt vienkāršām un skaidrām, ar kontrastējošiem elementiem; jāpievērš alternatīvas kontroles iespējas cilvēkiem ar kustību traucējumiem; jāparedz iespēja pielāgot fonta lielumu, kontrastu vai lietot audiorežīmu; jāizvairās no tehnoloģijām, kas prasa precīzas roku kustības vai sarežģītu navigāciju.

Pieejamas tehnoloģijas muzejos nav tikai inovācija – tās ir būtisks atbalsta līdzeklis cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, kas ļauj viņiem pilnvērtīgi uztvert, saprast un izbaudīt piedāvāto saturu.

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
42.	Informācija ir pieklūstama un saprotama		Pieklūstama un saprotama informācija muzejos ir ne tikai rīks iekļaušanai, bet arī veids, kā bagātināt pieredzi ikvienam apmeklētājam. Sīkāk skatīt šeit .
43.	Ekspozīcija ir izvietota atbilstoši pieklūstamības prasībām		Veidojot ekspozīciju atbilstoši pieklūstamības prasībām cilvēkiem ratiņkrēslā, nedzirdīgiem, neredzīgiem vai vājredzīgiem cilvēkiem, apmeklētājiem ar pārvietošanās un sensoriem traucējumiem, ir jāņem vērā vairāki kritēriji, piemēram, jāpievērš uzmanība eju platumam, apgaismojuma virzienam, objektu novietojumam. Sīkāk skatīt šeit .

Ērtības

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
44.	Ir izveidota klusuma jeb sensorā telpa		Viena telpa ir izveidota kā klusuma telpa jeb pielāgota vide, kur pasākuma laikā cilvēki var atpūsties, nomierināties un mazināt sensoru pārslodzi. Tas ir būtisks pieklūstamības risinājums cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem (GRT), autiskā spektra traucējumiem, psihiskām slimībām, kā arī tiem, kuri izjūt trauksmi, pārslodzi vai diskomfortu trokšņainā un dinamiski mainīgā vidē. Telpai jābūt bez spilgtas gaismas un trokšņiem, ar ērtiem krēsliem.
45.	Kafejnīca ir pieklūstama	 	Ja visas telpas nav pieklūstamas, kafejnīcai jābūt ēkas pieklūstamajā daļā. Kafejnīcā jāparedz arī zemie (75–85 cm augstuma) galdi.

Drošība

Nr.p.k.	Kritērijs	Mērķgrupa	Kritērija apraksts
46.	Ir drošības signalizācija	 	Drošības signalizācijai jābūt aprīkotai gan ar audio signālu, gan vizuālu gaismas signālu. Ir jānodrošina bezbarjeru evakuācijas ceļi, uz kuriem ir norādes. Evakuācijas ceļus nedrīkst aizkrāmēt. Ja ēkai ir vairāki stāvi, jābūt evakuācijas krēsliem. Kontakttelefoniem, kur zvanīt ārkārtas situācijā, jābūt labi redzamā vietā.
47.	Personāls ir apmācīts		Personālam jāprot komunicēt ar cilvēkiem, kam ir invaliditāte vai funkcionāli traucējumi, jāzina, kā viņiem konkrētā situācijā palīdzēt.

Daži piemēri par tehnoloģiju izmantošanu muzejos

Plānojot tehnoloģiju ieviešanu, ir svarīgi jau plānošanas posmā konsultēties ar pašiem lietotājiem – cilvēkiem ar invaliditāti, lai tehnoloģija tiešām atbilstu viņu vajadzībām.

Muzeji visā pasaulē arvien biežāk izmanto tehnoloģijas, lai padarītu saturu daudzveidīgāku, personalizētāku un pieejamāku dažādām mērķa grupām, tai skaitā cilvēkiem ar invaliditāti. Šeit daži piemēri un risinājumi, ko iespējams ieviest arī Latvijā:

- **Mobilās lietotnes ar pielāgojamiem iestatījumiem**

Daudzi muzeji piedāvā lietotnes ar audio gidiem, video gidiem zīmju valodā un teksta transkripcijām. Lietotājs var pielāgot fonta lielumu, kontrastu vai pāriet uz audiorežīmu.

Piemērs: Luvras muzeja (Francija) [lietotne](#) ļauj izvēlēties dažādus pieejamības režīmus, tostarp "low vision" un "easy to read" (vieglās valodas) variantus.

- **Interaktīvie skārienekrāni ar pieejamu saskarni**

Skārienekrāni ar lieliem ikonām, audio izvadēm un alternatīvām vadības iespējām (piemēram, pogām vai kursora ievadi) palīdz tos lietot arī cilvēkiem ar kustību vai redzes traucējumiem.

Piemērs: Liverpūles muzeja (Apvienotā Karaliste) [mājas lapa](#) piedāvā interaktīvus standus ar taktiliem marķējumiem un skaņas izvadēm.

- **Tuvumā aktivizējami sensori**

Apļveida vai pieskāriena sensori, kas aktivizē informāciju automātiski, kad cilvēks tuvojas ekspozīcijai. Tie ir īpaši noderīgi cilvēkiem, kuriem ir grūtības izmantot parastus ekrānus vai vadības ierīces.

Piemērs: "Dialogs tumsā" (Vācija) – [ekspozīcija](#) ir pilnīgā tumsā, kur visas norādes balstītas uz skaņu un taktilo pieredzi.

- **Taktilie eksponāti un 3D modeļi**

Īpaši izgatavoti 3D modeļi vai materiāli, ko drīkst aiztikt, sniedz iespēju cilvēkiem ar redzes traucējumiem iepazīt formas un struktūras.

Piemērs: [Smitsona institūts](#) (ASV) izmanto 3D drukas tehnoloģijas, lai neredzīgi cilvēki varētu izjust izstāžu priekšmetus.

- **Video un multimediju apraksti ar titriem un zīmju valodu**

Visiem videomateriāliem jābūt papildinātiem ar subtitriem un iespēju robežās ar zīmju valodas tulkojumu. Tas būtiski paplašina pieejamību cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem.

Piemērs: [Rijksmuzejs](#) (Nīderlande) savās digitālajās ekskursijās piedāvā arī zīmju valodas video tulkojumu.

Materiāls sagatavots izmantojot:

1. Latvijas Republikas Ministru kabinets. (2021). Būvju vispārīgo prasību būvnormatīvs LBN 200-21. Likumi.lv.
<https://likumi.lv/ta/id/326992-buvju-visparigo-prasibu-buvnormativs-lbn-200-21>
2. Labklājības ministrija. (2018). Vides pieejamības vadlīnijas publiskām būvē un telpām un publiskajai ārtelpai [PDF].
<https://www.lm.gov.lv> (oriģinālais fails:
https://www.sustento.lv/wp-content/uploads/2021/03/pieejamiba_12042018_LM_vadlinijas.pdf)
3. Equal Oulu2026 Project. (n.d.). Accessibility of cultural events and communication (Pieejami kultūras pasākumi un komunikācija): Checklist. Kuidas mēratleđa ja kirjeldada Kultuuriaknas oma sündmuse ligipääsetavust.
<https://www.ouka.fi/en/guide-promoting-diversity-cultural-services/8-checklist-accessibility-cultural-events-and>
4. Government of Canada. (n.d.). Accessibility in Canada.
<https://accessible.canada.ca/>
5. Smithsonian Institution. (n.d.). Smithsonian guidelines for accessible exhibition design [PDF]. Smithsonian Facilities.
[https://www.sifacilities.si.edu/sites/default/files/Files/66\)%20Accessibility/accessible-exhibition-design1.pdf](https://www.sifacilities.si.edu/sites/default/files/Files/66)%20Accessibility/accessible-exhibition-design1.pdf)
6. Smithsonian Institution. (n.d.). Resources for museum professionals.
<https://access.si.edu/museum-professionals>

KontROLSARAKSTS

KontROLSARAKSTS sniedz iespēju vienkopus pārskatīt pieklūstamības risinājumu nepieciešamību dažādām sabiedrības grupām. Tabulā redzams kādi kritēriji nozīmīgi katrai konkrētajai cilvēku grupai, veidojot pilnīgu kopskatu par pieklūstamību. Šo sadaļu aicinām izmantot paškontroles nolūkos.

Nr.p.k.	Kritērijs	Kustību traucējumi	Redze	Dzirde	GRT	Bēni	Seniori	Cits
1.	Pasākuma aprakstā ir informācija par pieklūstamību	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
2.	Visi paziņojumi par pasākumu vai tikšanos ietver kontaktinformāciju, kur vērsties, ja nepieciešams kaut ko uzzināt papildus	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
3.	Ir pieejams mikrofons	✓						
4.	Ir titri videomateriāliem			✓			✓	
5.	Ir alternatīvie drukātie materiāli		✓					
6.	Ir nodrošinātas klausīšanās palīgierīces personām ar dzirdes traucējumiem			✓				
7.	Paredzēts zīmju valodas tulks			✓				
8.	Ir audio apraksts		✓					
9.	Pasākums notiek netālu no pieklūstama sabiedriskā transporta	✓	✓		✓	✓	✓	
10.	Ir nodrošinātas speciālās autostāvvietas	✓						
11.	Nokļūšana līdz pasākuma vietai ir brīva, bez šķēršļiem pa kopējo ceļu	✓	✓			✓	✓	
12.	Ir izveidota loģiska un labi redzama norāžu sistēma	✓	✓	✓	✓		✓	

Pasākumi brīvā dabā

Nr.p.k.	Kritērijs	Kustību traucējumi	Redze	Dzirde	GRT	Bērni	Seniori	Cits
13.	Nodrošināta iespēja brīvi pārvietoties pasākuma teritorijā	✓	✓			✓	✓	
14.	Bīstamās vietas ir norobežotas un apzīmētas ar brīdinājuma zīmēm	✓	✓		✓	✓	✓	
15.	Žogi vai citas pūļa kontroles barjeras ir novietotas tā, ka nodrošina pieklūstamu maršrutu	✓	✓			✓	✓	
16.	Ir paaugstināta platforma vai speciālas vietas cilvēkiem ratiņkrēslā	✓						
17.	Ir iespēja nomāt ratiņkrēslu vai soliņu						✓	
18.	Priekšējās rindās ir paredzētas vietas cilvēkiem ar dzirdes traucējumam			✓				
19.	Biļešu tirdzniecības vietās ir informācija par pieklūstamību pasākumā	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
20.	Ir pieklūstamas ēdināšanas zonas	✓	✓				✓	
21.	Ir pieklūstamas atpūtas vietas	✓				✓	✓	
22.	Nodrošinātas bērnu spēļu vietas					✓		
23.	Ir speciālās tualetes	✓	✓					
24.	Norādīti un pieklūstami evakuācijas ceļi un droši pulcēšanās punkti cilvēkiem ar atbalsta nepieciešamību	✓	✓		✓	✓	✓	
25.	Pieejamas pirmās palīdzības vietas		✓	✓	✓		✓	
26.	Ir norobežotas klusuma zonas (sensorie atpūtas punkti)				✓			

Pasākumi telpās

Nr.p.k.	Kritērijs	Kustību traucējumi	Redze	Dzirde	GRT	Bērni	Seniori	Cits
27.	Ir pieklūstama ieeja	✓	✓				✓	
28.	Telpās ir ērta pārvietošanās ikvienam apmeklētājam	✓	✓				✓	
29.	Visi stāvi un līmeņi ir pieklūstami	✓					✓	
30.	Ir nodrošinātas pieklūstamas vietas cilvēkiem ratiņkrēslā	✓						
31.	Ir nodrošināts atbalsts cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem un nedzirdīgajiem			✓				
32.	Ir nodrošināts atbalsts cilvēkiem ar redzes traucējumiem un neredzīgajiem		✓					

Muzeji un izstādes

Nr.p.k.	Kritērijs	Kustību traucējumi	Redze	Dzirde	GRT	Bērni	Seniori	Cits
33.	Informācija ir pieklūstama un saprotama	✓	✓		✓		✓	
34.	Ekspozīcija ir izvietota atbilstoši pieklūstamības prasībām	✓	✓				✓	
35.	Ir izveidota klusuma jeb sensorā telpa				✓			
36.	Kafejnīca ir pieklūstama	✓	✓			✓	✓	
37.	Ir pieklūstamas tualetes	✓	✓					
38.	Ir drošības signalizācija	✓	✓	✓	✓		✓	
39.	Personāls ir apmācīts	✓	✓	✓	✓	✓	✓	

Iespējamie izdevumi, lai nodrošinātu pieklūstamību cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem

Ne vienmēr nepieciešami visi šie izdevumi, taču organizatoriem sākotnēji jāizvērtē: kas vajadzīgs konkrētajam pasākumam un kā nodrošināt līdzdalības iespējas dažādām mērķa grupām.

1. Fiziskās vides pielāgošana:

- Uzbrauktuvju noma vai izbūve ieejā;
- Pagaidu pacēlāji (īpaši kultūrvēsturiskās ēkās);
- Papildu margu, drošības norobežojumu un bezsliekšņu piekļuves izbūve;
- Papildu soliņi vai sēdvietas cilvēkiem ar kustību grūtībām.

2. Sanitāro mezglu pieklūstamība:

- Mobilās pieejamās tualetes noma;
- Esošo labierīcību uzlabošana (piemēram, atbalsta rokturi).

3. Transporta un pārvietošanās pieklūstamība:

- Speciālu stāvvietu izveide vai pagaidu marķēšana;
- Bezbarjeru ceļa izbūve vai seguma pielāgošana (piemēram, koka klājumi uz smiltīm vai zālājiem);
- Transporta pakalpojumu nodrošināšana cilvēkiem ar invaliditāti (piemēram, pielāgots mikroautobuss).

4. Informācijas pieklūstamība:

- Materiālu sagatavošana vieglajā valodā;
- Drukāšana lielajā drukā vai Braila rakstā;
- Informācijas pārveide audio formātā;
- Pieejamas tīmekļa vietnes vai mobilās lietotnes izstrāde/pielāgošana.

5. Komunikācijas atbalsta nodrošināšana:

- Zīmju valodas tulka honorārs;
- Reāllaika subtitru (stenotipa vai automātiskās pārrakstīšanas) pakalpojumi;
- Klausīšanās palīgierīču noma (piemēram, FM vai indukcijas sistēmas).

6. Darbinieku sagatavošana un atbalsts:

- Personāla apmācība darbam ar cilvēkiem, kam ir invaliditāte;
- Papildu personāla nodrošināšana (asistenti, pavadoņi, informācijas sniedzēji);
- Norāžu sistēmas sagatavošana un uzstādīšana (ar kontrastu, taktiliem un Braila elementiem).

7. Tehnoloģiju pieklūstamība:

- Interaktīvo ekrānu vai audio gidu pielāgošana;
- Programmatūras vai aparatūras noma (piemēram, subtitrēšanas rīki, ekrāna lasītāji).

8. Komunikācijas materiālu pielāgošana digitāliem un fiziskiem formātiem:

- Video titrēšana un zīmju valodas versijas sagatavošana;
- Alternatīvo formātu sagatavošana arī reklāmas vai informatīvajiem materiāliem.

Pasākuma pieklūstamības nodrošinājuma apraksts

Piedāvāto pieklūstamības nodrošinājuma aprakstu iespējams izmantot plānošanas un paškontroles procesā, lai izvērtētu pasākuma pieklūstamības nodrošinājumu dažādām sabiedrības grupām. Šāda apraksta izmantošana sniedz iespēju organizatoram izvērtēt pašu organizēto pasākumu no pieklūstamības aspekta.

Aprakstiet pieklūstamību nodrošinošos pasākumus!

Pasākums _____

Datuma _____

Norises vieta _____

Organizators _____

	Redzes traucējumi	Dzirdes traucējumi	Kustību traucējumi	Intelektuālā invaliditāte	Ģimene ar bērnu ratiņos
Pirms pasākuma					
Uz vietas					
Satura pieklūstamība					
Pēc pasākuma					

Papildus skaidrojoša informācija par piekļūstamības nodrošināšanas kritērijiem

Vispārējā piekļūstamības nodrošināšana publiskos pasākumos

1. Speciālās autostāvvietas

Galvenās prasības:

- **Izvietojums:** pēc iespējas tuvāk ieejai (ieteicams ne tālāk par 50 m);
- **Izmēri:** vismaz 3,5 m plata (paredzot papildu vietu ratiņkrēsla izmantošanai);
- **Segums:** līdzens, neslīdošs, bez slīpuma;
- **Markējums:** skaidri redzama vertikālā un horizontālā apzīmēšana (zīme "P" – personas ar invaliditāti simbols).

2. Norādes pasākumos

- Tekstam uz norādēm jābūt salasāmam no attāluma – ieteicams pietiekami liels fonts (vismaz 15–20 mm burtu augstums tuvākas skatīšanās zonās, lielāks – tālākās zonās), skaidrs bezserifu burtveidols un augsts kontrasts starp burtu un fona krāsu (piemēram, tumšs uz gaiša vai gaišs uz tumša). Norādēm jābūt papildinātām ar viegli atpazīstamām piktogrammām, lai tās būtu saprotamas arī cilvēkiem ar lasīšanas grūtībām, kognitīviem traucējumiem un atšķirīgām valodas zināšanām.
- Ja iespējams, informācijai jābūt pieejamai vairākos formātos, tostarp Braila rakstā un audio formātā, īpaši pie galvenajām ieejām un informācijas punktiem. Norādēm jābūt izvietotām tādā augstumā, lai tās būtu redzamas gan stāvošiem cilvēkiem, gan

personām riteņkrēslos (aptuveni 120–160 cm no grīdas). Skatoties no piekļūstamības perspektīvas, saprotamas norādes ir priekšnoteikums jebkuram cilvēkam droši pārvietoties un brīvi justies pasākumā.

3. Audio apraksts

Audio apraksts (angļu val. *audio description* vai *video description*) ir papildu skaņas slānis, kurā tiek audiāli aprakstīta vizuālā informācija, piemēram, filmās, teātra izrādēs, videomateriālos vai pasākumos. Tas ļauj personām ar redzes traucējumiem uztvert un saprast vizuālo saturu, ko viņi citādi nevarētu pilnvērtīgi izdarīt.

Kā tas darbojas:

Starp dialogiem vai skaņas efektiem īpaši apmācīts aprakstītājs raksturo būtiskās vizuālās detaļas – darbības, žestus, mīmikas, apģērbu, vidi, kustības, tādējādi palīdzot veidot pilnvērtīgu priekšstatu par notiekošo. Audio apraksts tiek nodrošināts kā sinhronizēts skaņas ieraksts vai tiešraides formātā. Piemēram, filmā starp dialogiem tiek izskaidrots: "Sieviete pamāj ar roku un smaida. Fonā aiz loga snieg."

4. Bezbarjeru ceļš

Galvenās prasības bezbarjeru ceļam:

- Vienmērīgs, neslīdošs un stabils segums (izvairīšanās no šķēršļiem, plaisām, kāpnēm bez alternatīvas);
- Piemērots ceļa platums (vismaz 1,5 m, lai nodrošinātu ratiņkrēslu un citu palīglīdzekļu lietotāju ērtu pārvietošanos);
- Nav pār ceļu pārlietušos krūmu vai koku zaru, kas varētu būt traumatiski neredzīgiem cilvēkiem;
- Slīpuma ierobežojums (uzbrauktuvei – līdz 6–8%, šķērsslīpums – 3%);

- Pietiekams apgaismojums, lai ceļš būtu drošs arī vājredzīgām personām;
- Drošas pārejas pār brauktuvēm ar pazeminātām apmalēm un taktiliem marķējumiem.

5. Pieklūstama norāžu sistēma

Galvenās prasības:

- Redzamība: skaidras, kontrastējošas krāsas, pietiekami liels izmērs, salasāms fonts;
- Izvietojums: loģiskos maršruta punktus (no stāvvietām, sabiedriskā transporta pieturām, tuvākajām ielām līdz ieejai);
- Papildu informācija: piktogrammas, starptautiski saprotami simboli;
- Taktilie un Braila norāžu elementi personām ar redzes traucējumiem;
- Audiovizuālās norādes – pēc iespējas papildinātas ar skaņas vai digitāli pieejamu informāciju;
- Apgaismojums: nodrošina norāžu salasāmību arī diennakts tumšajā laikā.

Ārtelpu pasākumi

6. Bīstamās vietas pasākumos brīvībā

Par bīstamām vietām ārtelpu pasākumā tiek uzskatītas:

- Nepabeigtas vai pagaidu konstrukcijas (skatuves, tribīnes, tehnikas zonas);
- Teritorijas ar paaugstinātu vai pazeminātu reljefu bez norobežojuma (piemēram, grāvji, stāvas nogāzes);
- Ūdenstilpju malas (upes, ezeri, jūra, baseini);
- Tehniskās zonas (elektrības skapji, skaņas un gaismas tehnikas statīvi, generatori);

- Vietas ar pagaidu klājumu, kas var būt nestabilas;
- Vietas, kur tiek veikta smagās tehnikas vai transporta pārvietošanās.

Norobežojums:

- Fizisks barjeras elements (piemēram, norobežojošas lentes nav pietiekamas – ieteicams lietot cietas norobežojošas sētas, margas, režģus u.c.);
- Norobežojumam jābūt pietiekami kontrastējošam un pamanāmam arī cilvēkiem ar redzes traucējumiem;
- Kabeļu izvadi vai citi šķēršļi uz gājēju ceļiem.

Brīdinājuma zīmes:

- Starptautiski atpazīstamas piktogrammas un brīdinājuma teksts;
- Novietotas tādā augstumā un vietā, lai būtu pamanāmas cilvēkiem gan stāvus, gan sēdus stāvoklī (piemēram, ratiņkrēslā);
- Pēc iespējas papildinātas ar taktiliem elementiem vai skaņas brīdinājumu cilvēkiem ar redzes traucējumiem (piemēram, brīdinājuma joslas uz zemes);
- Apgaismotas, ja pasākums notiek diennakts tumšajā laikā.

7. Iespēja nomāt ratiņkrēslu vai soliņu

Tas ir būtiski:

- Cilvēkiem ar kustību traucējumiem, kuri ikdienā nelieto ratiņkrēslu, bet papildu atbalsts nepieciešams, atrodoties lielā teritorijā vai ilgstoši pārvietojoties;
- Senioriem un cilvēkiem ar ierobežotu fizisko izturību;
- Grūtniecēm, cilvēkiem ar īslaicīgiem veselības traucējumiem;
- Pavadītājiem, ģimenēm ar bērniem, kas vēlas izmantot pārnēsājamu soliņu atpūtai.

Nomas vai saņemšanas punktu izvieto pie ieejas vai citā viegli pieejamā vietā. Tas apzīmēts ar skaidru norādi.

Informācija par pakalpojumu jānorāda pasākuma aprakstā, pasākuma mājaslapā vai pie biļetēm.

8. Speciālas vietas skatītājiem ratiņkrēslā

Tām jāatbilst šādiem noteikumiem:

- Vietas izvietotas uz horizontālas virsmas, bez slīpuma, grīdas segums – stingrs, stabils, neslīdošs;
- Vietas izmērs vienam ratiņkrēslam: 900 mm x 1400 mm;
- Pieejas ceļa platums: min. 900 mm;
- Jāparedz apmale vai drošības mala (ja vieta uz platformas), lai novērstu nejaušu nobraukšanu.

Publiskos pasākumos jānodrošina vietas ne mazāk par 2% no kopējā skatītāju vietu skaita un ne mazāk par vienu vietu.

Lielos pasākumos ieteicams vērtēt pieprasījumu un nodrošināt iespēju papildu vietas iepriekš rezervēt.

Pasākumi iekštelpās

9. Pārvietošanās ceļi iekštelpās

- Minimālais platums vienvirziena kustībai: 90 cm, pretējas kustības ejai (diviem cilvēkiem): min. 120 cm, apgrīšanās laukumam (piemēram, pie durvīm vai krustojumos): 150 cm diametrā;
- Ejās nedrīkst būt pakāpieni vai stāvas uzbrauktuves. Vēlams izvairīties no paklājiem, kas nav nostiprināti. Jāizvairās no zemiem objektiem, kurus nevar pamanīt ar balto spieķi.

10. Taktilās vadulas

Tās nodrošina, ka cilvēks ar redzes traucējumiem var patstāvīgi atrast:

- Zāli – galveno pasākumu vai pakalpojumu sniegšanas vietu;
- Informācijas punktu – vietu, kur var saņemt palīdzību vai norādes;
- Tualeti – būtiska ikdienas vajadzība;
- Liftu – piekļuve starp stāviem;
- Izeju – īpaši nozīmīga ārkārtas situācijās.

11. Norādes

Saprotamas norādes – izmantota vienkārša valoda, universāli simboli un skaidra terminoloģija:

- Teksts ir lakonisks un vienkāršs, piemēram, "Tualete", nevis "Sanitārā mezgla telpas";
- Tiek izmantotas starptautiski atpazīstamas piktogrammas (tualete, lifts, izstāšanās ceļš u.c.);
- Norādes objektā ir viena veida, lai neradītu apjukumu, piemēram, vienā norādē parādās "WC", bet citā "Tualete".

Tekstam un piktogrammām uz norādēm jābūt ar augstu kontrastu, sienas norādes jānovieto acu līmenī, vidēji 130–180 cm virs grīdas, griestu norādes nedrīkst atrasties augstāk par 220 cm.

Kritiskajās vietās – pie liftiem, tualetēm, izejām u.tml. – jānodrošina Braila un/vai taktilas norādes, novietojot tās 120–150 cm augstumā virs grīdas. Tās palīdz orientēties cilvēkiem ar redzes traucējumiem.

12. Pārvietošanās starp stāviem/līmeņiem

- Lifti – durvju platums nav mazāks par 90 cm; minimālie kabīnes izmēri 110 cm (platums) x 140 cm (dziļums);
- Pacelāji – minimālie platformas izmēri: 90 cm (platums) x 140 cm (dziļums), celjspēja 250–300 kg;
- Uzbrauktuves – platums 90 cm, kritums 5% (īpašos gadījumos 12%).

13. Atbalsts cilvēkiem ar dzirdes traucējumiem un nedzirdīgajiem

- Dažos gadījumos subtitri jānodrošina tiešsaistē, sinhronizēti ar pasākuma saturu. Tiem jābūt skaidri salasāmiem – pietiekami lieliem un kontrastainiem. Subtitru ekrānam jābūt labi redzamam no dažādiem zāles punktiem.

- Subtitrus var nodrošināt arī mobilajās ierīcēs ar QR kodu vai WiFi piekļuvi subtitru platformai. Tomēr jāatceras, ka nedzirdīgiem cilvēkiem tas nav ērtākais veids, jo grūti sadalīt uzmanību starp skatuvi un mobilo ierīci.
- Konferencēs, semināros, domnīcās u.c. pasākumos būtu nepieciešams piesaistīt zīmju valodas tulkus klātienē vai tiešsaistes platformā. Par tulka klātbūtni jāpaziņo pasākuma afišā un biļetē.
- Vājdzirdīgi cilvēki parasti nelieto zīmju valodu, bet dzirdes aparātus, tāpēc svarīgas ir indukcijas jeb dzirdes cilpas. Tās ļauj cilvēkiem ar dzirdes aparātiem slāpēt apkārtējos trokšņus un skaidrāk dzirdēt runātāju. Šī palīg tehnoloģija ir iebūvējama, tāpēc svarīgi noskaidrot, vai tādas telpās ir, un iespēju robežās tādus pasākumus kā konferences un seminārus organizēt šādās telpās.
- Viens no alternatīviem risinājumiem ir pielāgotas sēdvietas tuvāk skatuvei vai subtitru ekrāniem, lai cilvēki varētu redzēt mutes kustības un mīmiku.

Muzeji un izstādes

14. Pieklūstama un saprotama informācija

Informācijai jābūt:

- Viegli uztveramai – skaidrā, vienkāršā valodā ar īsiem teikumiem, skaidriem jēdzieniem, jāizvairās no sarežģītiem terminiem, nepieciešamības gadījumos izmantojot paskaidrojumus. Ieteicams sagatavot teksta versiju vieglajā valodā;
- Audio gidi un taktilie materiāli – jānodrošina iespēja izmantot audio gidus dažādās valodās, arī pielāgotus vājdzirdīgiem (skaļuma regulēšana), neredzīgiem (audio apraksts) apmeklētājiem un cilvēkiem ar uztveres traucējumiem (vieglā valoda);
- Taktilie eksponāti vai to atveidojumi (maketi, reljefi) ļauj izzināt ekspozīciju ar tausti;

- Ieteicams izmantot multisensory pieeju, kas ļauj iegūt informāciju, iesaistot vairākas maņas (dzirdi, redzi, tausti, ožu, kustību);
- Šāda pieeja uzlabo izpratni gan bērniem, gan cilvēkiem ar GRT, gan starpkultūru auditorijai;
- Tekstiem jābūt kontrastējošiem ar fonu (piemēram, melns uz balta), pietiekami lieliem (vismaz 14–16 pt), skaidrā fontā (bez liekām dekorācijām);
- Piktogrammas jābūt saprotamām un konsekventām;
- Tekstu vēlams izvietot 120–150 cm augstumā virs grīdas līmeņa. Tekstus nepieciešams dublēt Braila rakstā.

15. Ekspozīcijas izvietojums

- Brīvam ceļam jābūt ne šaurākam par 90 cm un ar pagriešanās laukumu 150 cm diametrā. Jāizvairās no ejām, kuras beidzas ar strupceļu.
- Jāizvairās no atspīdumiem. Jāizvēlas gaisma, kas izceļ eksponātus, nevis apžilbina skatītāju.
- Eksponāti jāizvieto tā, lai to centrs atrastos aptuveni 100–170 cm no grīdas, kas ir optimāls skatītājiem, gan stāvot kājās, gan sēžot ratiņkrēslā. Interaktīvi un taktili objekti jānovieto augstumā, kas nepārsniedz 90 cm, lai tie būtu ērti sasniedzami ar rokām.
- Ap stikla vitrīnām jāveido gan vizuāls, gan taktils marķējums, lai tas būtu redzamas vājredzīgiem cilvēkiem.
- Horizontālie stendi un interaktīvās virsmas jānovieto 70–85 cm augstumā ar brīvu vietu zem tiem 65 cm augstumā un 45 cm dziļumā, lai cilvēks ratiņkrēslā varētu ērti piekļūt.
- Pie griestiem piestiprināti objekti nedrīkst atrasties zemāk par 170 cm. Ja objekts ir zemāk, tam jābūt ierobežotam, lai tas netraumētu neredzīgu cilvēku. Taktilas brīdinājuma joslas vēlamas arī ap stikla stendiem un stendiem, kas pacelti virs zemes.

Piktogrammu skaidrojumi

Cilvēki ar dzirdes traucējumiem

Cilvēki redzes traucējumiem

Ģimenes ar bērniem

Cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem

Cilvēki ar kustību traucējumiem

Pensionāri

Vadlīnijas veidoja:

SUSTENTO

Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām
sadarbības organizācija SUSTENTO

Nodibinājums Liepāja 2027

Liepāja
2027
Eiropas kultūras galvaspilsēta

Oficiālie partneri:
Kuldīgas novads
Dienvidkurzemes novads

